



Національний університет  
водного господарства  
та природокористування

**Міністерство освіти і науки України**  
**Національний університет водного господарства та**  
**природокористування**  
Навчально-науковий інститут права  
*Кафедра конституційного права та галузевих дисциплін*

**07-02-06**

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ**  
**до практичних занять та самостійної роботи**

з навчальної дисципліни

**«МЕДИЧНЕ ПРАВО»**

для студентів

спеціальності 8.03040101 «Правознавство»

денної форми навчання

Затверджено методичною комісією  
за напрямом підготовки  
8.03040101 «Правознавство»  
Протокол №1  
10 березня 2015 р.

**Рівне – 2015**



Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Медичне право» для студентів денної форми навчання напряму підготовки 8.03040101 «Правознавство» / І.В. Міщук, В.Б. Пасічнюк.– Рівне: НУВГП, 2014. – 25 с.

**Упорядники:** к.ю.н., доцент кафедри конституційного права та галузевих дисциплін Міщук І.В. та асистент кафедри спеціальних юридичних дисциплін Пасічнюк В.Б.

**Відповідальний за випуск:** Міщук І.В., к.ю.н., доцент, завідувач кафедри конституційного права та галузевих дисциплін.

## ЗМІСТ

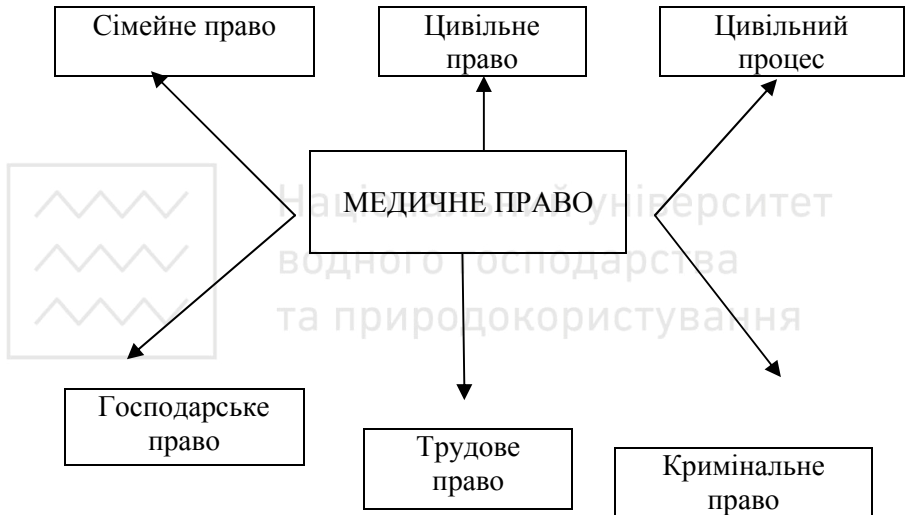
Передмова.....	3
1. Опис навчальної дисципліни та її структура.....	4
1.1. Опис навчальної дисципліни.....	4
1.2. Теми практичних занять.....	5
1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики.....	6
1.4. Критерії та шкала оцінювання.....	6
2. Тематика практичних занять та контрольних запитань до самостійного опрацювання.....	8
3. Індивідуальне навчально-дослідне завдання.....	18
4. Рекомендована література.....	20



## Передмова Шановні студенти!

Ви приступаєте до вивчення навчальної дисципліни «Медичне право». Пропоновані методичні вказівки допоможуть Вам зорієнтуватись під час підготовки до практичних занять, організувати самостійну роботу.

### Структурно-логічна схема дисципліни «Медичне право»



Метою навчальної дисципліни «Медичне право» є формування у студентів сучасних теоретичних знань, практичних умінь і навичок про основи медичного права, опанування основних положень законодавства з охорони здоров'я, пов'язаного з регулюванням правових відносин між суб'єктами медичного права, формування правової свідомості та культури студентів.

Завдання дисципліни полягає у:

- оволодінні основних понять, категорій, положень дисципліни «Медичне право»;



- набутті умінь аналізувати нормативно-правові акти і національне законодавство України та міжнародне законодавство;

- вмінні правильного тлумачення правових основ медичного законодавства;

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

**знати:** роль і місце медичного права в системі права; його співвідношення з іншими галузями національного права й адміністративним правом; знати предмет і метод медичного права; поняття медичної відповідальності; права пацієнта та обов'язки лікаря та ін.

**вміти:** аналізувати й вирішувати юридичні проблеми в сфері медичних правовідносин, оволодіти навичками ведення дискусій для вирішення цивільно-правових спорів в сфері медичних правовідносин; вирішувати юридичні казуси; складати основні цивільно-правові документи, які застосовуються у сфері медичних правовідносинах (договорів, позовів і ін.).

## 1. Опис навчальної дисципліни та її структура

### 1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів -2	Галузь знань 0304 «Право»	Нормативна за вибором
	Спеціальність	



	8.03040101 «Право»	
<b>Модулів – 1</b>	<b>Освітньо-кваліфікаційний рівень – магістр</b>	<b>Рік підготовки: 2-й</b>
<b>Змістових модулів – 1</b>		<b>Семестр 4-й</b>
<b>Індивідуальне науково-дослідне завдання –</b>		<b>Лекції – 20 год.</b>
<b>Загальна кількість годин – 54</b>		<b>Практичні – 16 год.</b>
<b>Тижневих годин для денної форми навчання:</b>		<b>Лабораторні - -год.</b>
аудиторних – 3		<b>Самостійна робота – 18 год.</b>
самостійної роботи студента – 4		<b>Індивідуальні – – год.</b>
	<b>Вид контролю – залік</b>	

## 1.2. Теми практичних занять

№	Назва теми	К-ть годин
1.	Поняття, предмет, методи, система та історія розвитку медичного права України.	1
2.	Система медичного права та медичного законодавства	1
3.	Медичне право в системі соціального регулювання медичної діяльності	1
4.	Права людини у сфері охорони здоров'я	1
5.	Організація охорони здоров'я в Україні	2



6.	Відповідальність медичних працівників за професійні правопорушення	2
7.	Правове регулювання медичних експертиз. Правові проблеми абортів та евтаназії.	2
8.	Поняття, принципи та правове регулювання трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів людини	2
9.	Правове регулювання репродуктивних технологій та проведення медичних експериментів	2
10.	Правова кваліфікація дефектів надання медичної допомоги	2
<b>Всього</b>		<b>16</b>

### 1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни «Медичне право» проводиться у формах:

- оцінювання роботи студента на лекціях;
- усного опитування на практичних заняттях, оцінки розв'язання ситуаційних завдань та участі у обговоренні проблемних питань;
- виконання поточних контрольних робіт за темами змістових модулів.

### 1.4. Критерії та шкала оцінювання

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності студента при оцінюванні результатів поточного контролю з навчальної дисципліни «Медичне право» є:

- повнота і вчасність виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються у їх взаємозв'язку і розвитку;



- характер відповідей на поставленні питання (чіткість, логічність, лаконічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних занять;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

Оцінювання результатів поточного контролю проводиться у розрахунку від 0 до 60 балів. Основними методами оцінювання є:

- аналіз усних відповідей;
- виконання практичних завдань.

Оцінювання виконання завдань здійснюється за такими критеріями (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленими до цілого числа):

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;

60% – завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження студента не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки несистемного характеру ;

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Кількість набраних балів студентом	Оцінка за національною шкалою
90-100 балів	зараховано
82-89 балів	
74-81 балів	
64-73 балів	
60-63 балів	



35-59 балів	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34 балів	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням курсу

**2. Тематика практичних занять та контрольних запитань до самостійного опрацювання**  
**Практичне заняття № 1. Поняття, предмет, методи, система та історія розвитку медичного права України**

**План заняття**

1. Поняття та предмет медичного права.
2. Поняття та закономірності методу медичного права.
3. Основні етапи розвитку медичного права.
4. Медичні правовідносини: поняття, види, склад
5. Наука медичного права, її елементи, розвиток, існуючі наукові школи.

**Література** [1, 3, 17, 20, 22].

**Контрольні запитання**

1. Аргументуйте думку «Медичне право України – самостійна галузь права».
2. Які суспільні відносини становлять предмет медичного права?
3. В чому полягає специфіка методу медичного права України?
4. Чому медичне право вважають комплексною галуззю права?
5. Назвіть елементи складу медичних правовідносин.

**Практичне заняття № 2. Система медичного права та медичного законодавства**

**План заняття**

1. Система медичного права, її елементи.





2. Загальна характеристика медичного законодавства.
3. Класифікація джерел медичного права.
4. Конституційні основи медичного права України.
5. Закони, як особливі джерела медичного права.
6. Підзаконні нормативно-правові акти в системі джерел медичного права.
7. Міжнародні договори, як регулятори медико-правових відносин в Україні.

**Література:** [8, 9, 21, 35, 39, 41].

### **Контрольні запитання**

1. Що таке норма медичного права? Наведіть її приклад.
2. Що таке інститут медичного права, в чому полягає його співвідношення з підгалуззю медичного права.
3. З чого складається система медичного права?
4. Охарактеризуйте систему медичного законодавства.
5. Хто здійснює тлумачення і застосування норм медичного права?
6. Що таке джерело медичного права?
7. Назвіть спеціальні закони в сфері охорони здоров'я.

## **Практичне заняття № 3. Медичне право в системі соціального регулювання медичної діяльності**

### **План заняття**

1. Рівні соціального регулювання медичної діяльності
2. Роль і значення лікарської етики і деонтології у загальній структурі соціального регулювання медичної діяльності.
3. Правове регулювання етики та деонтології лікаря.
4. Біоетика як комплексна наука, що займається питаннями медицини в рамках захисту прав людини.
5. Досвід функціонування етичних комітетів, як інструменту захисту прав пацієнтів при наданні медичної допомоги і проведенні біомедичних досліджень.

**Література:** [5, 6, 11, 29, 32].



### **Контрольні запитання**

1. Дайте визначення біоетики.
2. Хто став засновником біомедичної етики?
3. Назвіть основоположників лікарської етики та медичної деонтології.
4. Що таке Етичний кодекс?
5. В якому українському нормативному акті міститься клятва лікаря?
6. Назвіть основні принципи, якими оперує біоетика. Окресліть зміст принципів біоетики.
7. Назвіть види соціальних норм, які регулюють суспільні відносини у сфері медичної діяльності.
8. Які особливості корпоративних норм як соціального регулятора медичної діяльності?
9. Як взаємопов'язані норми моралі й права в системі соціальної регламентації медичної діяльності?
10. Назвіть й охарактеризуйте рівні соціального регулювання медичної діяльності.

### **Практичне заняття №4. Права людини у сфері охорони здоров'я**

#### **План заняття**

1. Загальна структура і класифікація прав людини у сфері охорони здоров'я.
2. Права людини й окремих груп населення у сфері охорони здоров'я.
3. Поняття пацієнта та його права.
4. Загальні організаційно-правові питання інформованої згоди та форми її вираження.
5. Юридичний конфлікт як підстава для захисту прав пацієнтів.
6. Досудовий рівень захисту прав пацієнтів.
7. Система органів прокуратури
8. Судовий спосіб захисту прав пацієнтів



**Література:** [9, 26, 28, 33, 47].

### **Контрольні запитання**

1. Охарактеризуйте загальну структуру і дайте визначення прав людини у сфері медичної діяльності.

2. Назвіть міжнародно-правові документи, що містять положення, присвячені правам людини у сфері медичної діяльності.

3. Охарактеризуйте юрисдикційну та неюрисдикційну форму захисту прав пацієнтів.

4. Дайте визначення й охарактеризуйте забезпечення прав людини у сфері медичної діяльності.

5. Наведіть класифікацію прав людини у сфері медичної діяльності.

6. Опишіть право на інформацію про фактори, що впливають на здоров'я і право на медико-санітарну допомогу.

7. Як регулюються права членів родини, вагітних жінок і матерів та права неповнолітніх у галузі охорони здоров'я?

8. Охарактеризуйте права в сфері охорони здоров'я військовослужбовців.

9. У чому полягають права в галузі охорони здоров'я людей похилого віку, інвалідів і права людей, що постраждали від наслідків аварії на Чорнобильській АЕС?

10. Дайте характеристику правам осіб, що відбувають покарання в місцях позбавлення волі на одержання медичної допомоги.

11. Сформулюйте визначення та основні організаційно-правові принципи інформованої згоди.

12. Які відомості повинна містити надана лікарем інформація?

13. Що розуміють під добровільною згодою на медичне втручання?

14. У чому полягають переваги та недоліки усної (письмової) форми інформування?



## Практичне заняття №5. Організація охорони здоров'я в Україні

### План заняття

1. Управління у сфері охорони здоров'я.
2. Види лікувально-профілактичної допомоги населенню.
3. Основні напрями удосконалення організації охорони здоров'я.
  - 3.1. Забезпечення загальнодоступності медичної допомоги.
  - 3.2. Пріоритетність первинної медичної допомоги.
  - 3.3. Запровадження обов'язкового медичного страхування.
  - 3.4. Визначення державних гарантій надання громадянам медичної допомоги.
4. Державний контроль і нагляд у сфері охорони здоров'я

**Література: [7, 8, 44, 52, 58].**

### Контрольні запитання

1. Назвіть центральні органи виконавчої влади, які здійснюють управління медициною в Україні.
2. Розкрийте поняття, функції та структуру Академії медичних наук України.
3. Що таке Національна рада з питань охорони здоров'я населення? Які завдання покладені на цей орган?
4. Дайте визначення охорони здоров'я та назвіть основні принципи охорони здоров'я в Україні.
5. Які на Вашу думку повинні бути основні пріоритети держави щодо управління в сфері медицини?
6. В чому полягають функції Міжвідомчої комісії по боротьбі з туберкульозом?
7. Окресліть функції Національної координаційної ради боротьби з наркоманією при Кабінеті Міністрів України.
8. Які функції виконує Міжвідомча координаційна рада при Міністерстві охорони здоров'я з питань міжгалузевої взаємодії закладів охорони здоров'я?



9. Які органи здійснюють контроль і нагляд в сфері охорони здоров'я?

10. Обґрунтуйте необхідність розвитку принципів сімейної медицини

## **Практичне заняття №6. Відповідальність медичних працівників за професійні правопорушення**

### **План заняття**

1. Поняття, підстави та види юридичної відповідальності медичних працівників.

2. Кримінальна відповідальність медичних працівників за вчинення професійних злочинів.

3. Цивільно-правова відповідальність лікувально-профілактичних закладів.

4. Адміністративна і дисциплінарна відповідальність медичних працівників.

**Література:** [32, 34, 48, 55, 56].

### **Контрольні запитання**

1. Що таке юридична відповідальність, які її ознаки та підстави?

2. Назвіть склади злочинів, за які наступає кримінальна відповідальність медичних працівників.

3. Що таке діяння, пов'язане з ризиком?

4. Дайте визначення поняттю крайньої необхідності. Наведіть приклад, коли дії лікаря можна кваліфікувати як такі, що вчинені в стані крайньої необхідності.

5. Назвіть обставини, які виключають злочинність діяння.

6. Назвіть умови настання цивільно-правової відповідальності у сфері медичної діяльності.

7. Дисциплінарна відповідальність працівника: її підстави, правове регулювання, стягнення.



8. Охарактеризуйте адміністративні правопорушення в сфері охорони здоров'я. Яка відповідальність наступає за їх вчинення?

9. Що таке моральна шкода? Назвіть принципи компенсації моральної шкоди у сфері медичної діяльності.

10. Назвіть адміністративні правопорушення, які найбільш важливі в контексті медичної діяльності.

## **Практичне заняття №7. Правове регулювання медичних експертиз. Правові проблеми абортів та евтаназії**

### **План заняття**

1. Експертиза тимчасової непрацездатності.
2. Медико-соціальна експертиза.
3. Військово-лікарська експертиза.
4. Судово-медична і судово-психіатрична експертиза.
5. Правові проблеми абортів.
6. Правові проблеми евтаназії.

**Література:** [12, 14, 34, 48, 47, 63].

### **Контрольні запитання**

1. Назвіть суб'єктів судово-медичних експертиз.
2. Назвіть структуру та функції обласних, центральних міських медико-соціальних експертних комісій.
3. Що є підставою для визнання особи інвалідом?
4. Розкрийте особливості правового регулювання військово-медичної експертизи.
5. Що таке військово-лікарська комісія, які її завдання?
6. В чому полягає мета військово-лікарського огляду?
7. Ким призначається судово-медична і судово-психіатрична експертиза?
8. Що входить до компетенції судово-медичної експертизи?
9. Дайте визначення об'єкта судово-психіатричної експертизи.



10. Дайте загальну характеристику правового статусу судового експерта.

11. Назвіть види судових експертиз. Охарактеризуйте різні види судових експертиз.

### **Практичне заняття №8. Поняття, принципи та правове регулювання трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів людини**

#### **План заняття**

1. Поняття та принципи трансплантології.
2. Загальні принципи правового регулювання трансплантології.
3. Сучасна нормативно-правова база трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів людини.
4. Основні проблеми і шляхи їх вирішення у сфері донорства.

**Література:** [32, 48, 53, 57, 61, 65].

#### **Контрольні запитання**

1. В чому полягає актуальність науки трансплантології?
2. Розкрийте систему принципів правового регулювання трансплантології.
3. Що таке принцип декомерціалізації пересадок органів та інших анатомічних матеріалів людини?
4. Дайте визначення категорії «платне донорство».
5. Які акти складають нормативно-правову базу трансплантології в Україні?
6. Хто такий реципієнт?
7. За сукупності яких умов можливе застосування трансплантації?
8. Дайте визначення терміну «посмертне донорство».
9. Хто входить до складу консиліуму лікарів? Які акти приймає консиліум лікарів?
10. Які органи можуть бути вилучені у донора-трупа?



11. Проаналізуйте завдання Координаційного Центру трансплантації органів, тканин і клітин.

12. Які суперечності існують в сфері трансплантології?

## **Практичне заняття №9. Правове регулювання репродуктивних технологій та проведення медичних експериментів**

### **План заняття**

1. Проблеми штучного запліднення і сурогатного материнства.

2. Правове регулювання медичної генетики.

3. Актуальні етико-правові питання клонування.

4. Сучасна нормативно-правова база України з питань проведення медичних (клінічних) експериментів.

5. Умови правомірності проведення медичних експериментів за участю людини.

**Література:** [14, 15, 20, 26, 33].

### **Контрольні запитання**

1. Які ви знаєте різновиди репродуктивних технологій?

2. Якими обставинами визначається важливість знань у сфері правового регулювання репродуктивних технологій для осіб, що вивчають медичне право?

3. Дайте визначення репродуктивного права людини. Охарактеризуйте з погляду медичного права штучне запліднення.

4. Проаналізуйте медико-правові аспекти сурогатного материнства.

5. У чому полягає суть евгеніки?

6. Проаналізуйте етико-правові питання клонування.

7. Дайте загальну характеристику сучасної нормативно-правової бази України з питань проведення медичних (клінічних) експериментів.

8. Проаналізуйте міжнародно-правові документи, що регламентують проведення медичних експериментів.

9. Яким чином Конституція України та Основи законодавства України про охорону здоров'я регулюють проведення медичних експериментів?





10. Дайте загальну характеристику умов правомірності проведення медичних експериментів за участю людини.

11. Охарактеризуйте кваліфікацію лікарів-дослідників, пріоритет інтересів учасника експерименту над метою роботи (мінімізація ризику) й адекватну компенсацію учасникам як умови правомірності проведення медичного експерименту.

## **Практичне заняття №10. Правова кваліфікація дефектів надання медичної допомоги**

### **План заняття**

1. Юридична оцінка несприятливих результатів лікування хворих.
2. Лікарські помилки.
3. Нещасні випадки.
4. Проведення експертизи дефектів надання медичної допомоги.

**Література:** [34, 48, 50, 53, 55, 56].

### **Контрольні запитання**

1. Дайте визначення і назвіть види дефектів надання медичної допомоги.
2. Яким чином відбувається загальна юридична оцінка несприятливих результатів лікування хворих?
3. Дайте визначення лікарських помилок і назвіть об'єктивні і суб'єктивні чинники, що знаходяться в їх основі.
4. Дайте визначення і охарактеризуйте нещасний випадок у медичній діяльності.
5. Приведіть найбільш типові приклади нещасних випадку в медичній практиці.
6. Охарактеризуйте проведення експертизи дефектів надання медичної допомоги.
7. У чому полягає загальна послідовність дій при розборі дефектів надання медичної допомоги?



### **3. Індивідуальне навчально-дослідне завдання**

Індивідуальне навчально-дослідне завдання передбачає пошук та опрацювання рекомендованої літератури та підготовку рефератів, спрямованих на розвиток самостійності та ініціативності.

Номер завдання визначається за порядковим номером списку в академічному журналі

#### **Теми рефератів**

1. Роль медичного права в регулюванні професійної діяльності медичних працівників.
2. Медичне право в структурі юридичної освіти.
3. Медичне право в структурі медичної освіти.
4. Предмет і методи медичного права.
5. Медичні правовідносини: поняття, види, склад.
6. Медичне право як галузь науки.
7. Роль і значення лікарської етики і деонтології в загальній структурі соціального регулювання медичної діяльності.
8. Біоетика як комплексна наука, що займається питаннями медицини в ракурсі захисту прав людини.
9. Історико-правовий огляд нормативного регулювання охорони здоров'я.
10. Законодавче забезпечення охорони здоров'я в Україні: сучасний стан.
11. Загальна структура і класифікація прав людини у сфері охорони здоров'я.
12. Права пацієнтів.
13. Актуальні питання захисту прав пацієнтів.
14. Управління у сфері охорони здоров'я з позицій медичного права.
15. Основні напрями удосконалення організації охорони здоров'я.
16. Право на життя і медична діяльність: питання співвідношення.



17. Правові проблеми абортів.
18. Морально-етичні і правові аспекти евтаназії.
19. Загальні організаційно-правові питання інформованої згоди.
20. Правові питання лікарської таємниці.
21. Медичні експертизи: проблеми юридичної регламентації.
22. Судово-медична і судово-психіатрична експертиза.
23. Загальні принципи правового регулювання трансплантології.
24. Основні проблеми і шляхи їх вирішення у сфері донорства.
25. Загальні питання юридичного забезпечення психіатрії.
26. Правове забезпечення сучасних репродуктивних технологій.
27. Актуальні етико-правові питання клонування.
28. Умови правомірності проведення медичних експериментів за участю людини.
29. Юридична оцінка несприятливих результатів лікування хворих.
30. Лікарські помилки як юридична категорія.
31. Нещасні випадки з позицій медичного права.
32. Місце ятрогенної патології в структурі несприятливих результатів медичних втручань.
33. Актуальні проблеми юридичної відповідальності медичних працівників.
34. Кримінальна відповідальність медичних працівників за вчинення професійних злочинів.
35. Медичне право в працях українських учених.
36. Проблеми удосконалення медичного права в Україні.
37. Система і джерела медичного права.
38. Медичне право як навчальна дисципліна і галузь науки.
39. Біоетика, як комплексна наука, що займається питаннями медицини в рамках захисту прав людини.
40. Конституційне регулювання охорони здоров'я в Україні.



41. Правова природа медичної послуги та медичної допомоги.
42. Система прав людини у сфері охорони здоров'я.
43. Особисті немайнові права людини у сфері охорони здоров'я.
44. Медична й адвокатська таємниця: деякі професійні паралелі.
45. Правовий статус суб'єктів медичних правовідносин.
46. Законодавче забезпечення прав пацієнта: міжнародні стандарти та національні акти.
47. Процедури та механізми захисту прав суб'єктів медичних правовідносин.
48. Юридична відповідальність у сфері охорони здоров'я.
49. Правове регулювання експертної діяльності у сфері охорони здоров'я в Україні.
50. Судово-медична експертиза: поняття, завдання та правове регулювання.

#### **4. Рекомендована література**

##### **Базова**

1. Акопов В.И. Медицинское право в вопросах и ответах. — М.: Издательство ПРИОР, 2000. - 208с.
2. Ардашева Н.А. Словарь терминов и понятий по медицинскому праву. - СПб.: СпецЛит, 2007. - 528 с.
3. Арутюнов Ю.А. Земская медицина в Московской губернии во второй половине XIX - начале XX вв. /Науч. ред. А. И. Уткин. — М., 2000.-145 с.
4. Згречча Е., Спаньоло А. Дж., П'етро М. Л. та ін. Біоетика / Переклад з італійської В.Й. Шовкун: Підручник. - Львів: Медицина і право, 2007. - 672 с.
5. Кзмпбелл А., Джиллетт Г., Джонс Г. Медицинская этика: Пер. с англ.: Учеб. пос. / Под ред. Ю.М. Лопухина, Б.Г. Юдина. — М.: ГЗОТАР-МЕД, 2004. - 400 с.
6. Крилова Н.Е. Уголовное право и биоэтика: проблемы, дискуссии, поиск решений. - М.: ИНФРА-М, 2006. - 320 с.



7. Медицинское право Украины: Учебн. пособие / В.Д. Волков, Л.Н. Деміко, В.П. Заблоцкий и др. - Донецк: ДонНУ, 2005. - 268 с.
8. Медичне право України: Збірник нормативно-правових актів / Упоряд. і наук. ред. Н.Б. Болотіна. - К.: Ін Юре, 2001. - 412с.
9. Медичне право: нормативно-правові акти. Ч. 2 / Упорядники: І.Я Сенюта (гол.ред.), Ю.С. Гуменюк, М.М. Семерак, Х.Я. Терешко. - Львів: Медицина і право, 2008. - 520 с.
10. Мирский М. Б. Медицина России XVI - XIX веков. - М., 1996.-400 с.
11. Москаленко В.Ф., Попов М.В. Біоетика: філософсько-методологічні та соціально-медичні проблеми. - Вінниця: Нова книга, 2005. - 210с.
12. Насінник О., Пиріг Л., Вековшиніна С., Кулініченко В. Етичний кодекс українського лікаря (Проект). - К.:Сфера, 2002. - 24 с.
13. Павлова Н.В. Уголовно-правовое регулирование медицинской деятельности: Автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 / Московский госуд. унив-т им. М.В. Ломоносова, 2006. - 20 с.
14. Попов М.В. Аксиология і медицина (Проблема цінностей і медицина). - К.: ПАРАПАН, 2003. - 284 с.
15. Поттер В.Р. Биоэтика: мост в будущее / Под ред. С.В. Вековшиной, В.Л. Кулиниченко. - К., 2002. 216 с.
16. Права людини в системі взаємовідносин "лікар-пацієнт" в відкритому суспільстві. - К.: Медицина України, 2000.
17. Право в медицине. - М.: Книга-сервис. - 2002. - 352 с.
18. Самойлов В.О. История российской медицины. - М.: Зпидавр, 1997. -200 с.
19. Сенюта І. Медичне право: право людини на охорону здоров'я. Монографія. - Львів: Астролябія, 2007. - 224 с.
20. Стеценко С.Г. Медицинское право. Учебник. - СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. - С. 17-58.



21. Стеценко С.Г. Право и медицина: проблемы соотношения. - М.: Международный университет (в Москве), 2002. - 250 с.
22. Теліпко В.Е. Універсальна теорія держави і права: Підручник. - К.: БІНОВАТОР, 2007. - 512с.
23. Болтарович З. Українська народна медицина: Історія і практика. – К.: Абрис, 1994. – 320 с.
24. Каркавина Д.Ю. Настольная книга пациента, или Как защитить свои права при обращении за медицинской помощью / Д.Ю. Каркавина. –Ростов н/Д.: Феникс, 2007. – 352 с. – (Живая линия).
25. Медицинское право Украины: Учеб. пособие / В. Д. Волков, Л. Н. Дешко, В. П. Заблоцкий и др. – Донецк: Изд-во ДонНУ, 2005. – 268 с.
26. Медицинское право: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности “Юриспруденция” / Г.Б. Дерягин, Д.И. Кича, О.Е. Коновалов. – М.: ЮНИТА – ДАНА: Закон и право, 2010. – 239 с. – (Серия “Dura lex, sed lex”).
27. Медицинское право: учебн. пособие / С.Ю. Сашко, Л.В. Кочорова. – М.: ГЭОТАР – Медиа, 2009. – 352 с.
28. Сенюта І. Медичне право: право людини на охорону здоров'я. Монографія. – Львів: Астролябія, 2007.
29. Сергеев Ю.Д. Медицинское право: учебный комплекс: в 3 т. – М.:ГЭОТАР-Медиа, 2008. – 784 с.
30. Сергеев Ю.Д., Мохов А.А. Основы медицинского права России: Учеб.пособие / Под. ред.чл.-корр.РАМН, проф. Ю.Д. Сергеева. – М.: ООО “Медицинское информационное агенство”, 2007.
31. Стеценко С.Г. Медицинское право: Учебник.- СПб.: Изд-во “Юридический центр Пресс”, 2004.– 572 с.

#### **Допоміжна**

32. Сальников В.П., Стеценко С.Г. Трансплантация органов и тканей человека: проблемы правового регулирования. Научное издание. Серия "Право и медицина". - СПб., Фонд "Университет", 2000. -С. 34-62.



33. Сенюта І.Я. Інформована добровільна згода пацієнта // Юридичний вісник України. - 2006. - № 19. - С. 7.
34. Любінець О.В., Сенюта І.Я. Медичний кодекс як основа в реформуванні охорони здоров'я України // Науково-практичний загальномедичний журнал. Український медичний часопис. - 2006. - № 5-6 (3/53). - С. 5-10.
35. Любінець О.В., Сенюта І.Я. Медичне право та законодавство про охорону здоров'я - базис програмно-цільового планування в охороні здоров'я // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я
36. України. - № 4. - 2004. - С. 75-79.
37. Маринжа Л. Земська медицина в Україні // Здоров'я України. - 2007. - № 6. - С. 72-73.
38. Болотіна Н. Медичне право в системі права України // Право України. - 1999. - № 7. - С. 116-121.
39. Вороненко Ю.В., Радиш Я.Ф. Медичне право в системі права України: стан і перспективи розвитку // Український медичний часопис. - 2006. - № 5. - С. 5-10.
40. України. - № 5. - С. 5-10.
41. Гладун З. Медичне право - комплексна галузь права України // Право України. - 2007. - № 4. - С. 100-105.
42. Калита В. Медицина та право мають крокувати поряд // Українська медична газета. — 2007. - № 10. - С. 6.
43. Калита В. Чому б лікареві не подружити з юристом? Ваше здоров'я. - 2007. - № 25. - С. 15.
44. Квернадзе Р. А. Некоторые аспекты становления и развития законодательства в области здравоохранения // Госуд. и право. 2001. 8. -С. 99-104.
45. Малеина М.Н. Человек и медицина в современном праве. Учебное и практическое пособие. - М.: БЕК, 1995. 272 с.
46. Мельникова Л. С. Концептуальные основы правового регулирования в области здравоохранения /Под ред. академика РАМН О.П. Щепина. - М.: Хризосом, 2001. - 258 с.
47. Конституція України: Верховна Рада України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996 – № 30.



48. Кримінальний кодекс України: Верховна Рада України; Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III // Офіційний вісник України від 08.06.2001 – № 21.

49. Кодекс законів про працю України: Верховна Рада УРСР; Кодекс України від 10.12.1971 р. № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР від 17.12.1971 / Додаток до № 50.

50. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Верховна Рада УРСР; Кодекс України від 07.12.1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради УРСР від 18.12.1984 – № 51.

51. Бюджетний кодекс України: Верховна Рада України; Кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI // Голос України від 04.08.2010 – № 143.

52. Сімейний кодекс України: Верховна Рада України; Кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III // Голос України від 26.02.2002 – № 38.

53. Цивільний кодекс України: Верховна Рада України; Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Інформаційний бюлетень НКРЕ – 2003 р. – № 7. С 90

54. Господарський кодекс України: Верховна Рада України; Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Голос України від 14.03.2003 – № 49.

55. Цивільний процесуальний кодекс України: Верховна Рада України; Кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV // Голос України – № 45.

56. Кодекс адміністративного судочинства України: Верховна Рада України; Кодекс України від 06.07.2005 р. № 2747-IV // Урядовий кур'єр від 17.08.2005 р. – № 153, / 153–154.

57. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Верховна Рада України; Закон від 19.11.1992 р. № 2801-XII // Голос України від 15.12.1992, Відомості Верховної Ради України від 26.01.1993 р. – № 4.

58. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 14.01.1998 р. № 16/98-ВР // Урядовий кур'єр від 19.02.1998 р.





59. Про безпечність та якість харчових продуктів: Верховна Рада України; Закон від 23.12.1997 р. № 771/97-ВР // Урядовий кур'єр від 24.01.1998.

60. Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз: Закон України 05.07.2001 р. № 2586-III // Відомості Верховної Ради України. – 200. – № 49.

61. Про донорство крові та її компонентів: Закон України від

62. 23.06.1995 р. № 239/95-ВР. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 23.

63. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI // Голос України від 09.02.2011 р. – № 24.

64. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 р. № 4004-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 27.

65. Про заборону репродуктивного клонування людини: Верховна Рада України; Закон від 14.12.2004 р. № 2231-IV // Голос України. – № 3.